

OSVRT

Koncept i realizacija izložbe „Brodolom Mijoka – probuđena tajna murterskog mora“

Vesna Zmaić Kralj

Hrvatski restauratorski zavod
Odjel za podvodnu arheologiju
vzmaic@hrz.hr

DOI:
<http://dx.doi.org/10.17018/portal.2020.12>

UDK:
902.034:629.5(262.3-11)“15/16”]:069.9(497.5
Šibenik)

SAŽETAK: U Muzeju grada Šibenika 2018. godine otvorena je izložba „Brodolom Mijoka – probuđena tajna murterskog mora“ u organizaciji Muzeja grada Šibenika i Hrvatskog restauratorskog zavoda, a pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i Grada Šibenika. Izložba edukativnim pristupom, videoprojeksijom i primjenom suvremenog dizajna vodi kroz priču o podvodnim arheološkim istraživanjima i omogućava uvid u raznovrsnu materijalnu kulturu 16. i 17. stoljeća, proizvodnju i trgovinu u proizvodnim središtima renesansne Europe te u pomorstvo i prilike na Jadranu u vrijeme brodoloma. U radu će težište biti na prikazu metodologije izrade koncepta izložbe i njezine realizacije, uz specifičan pristup analizi, podjeli i interpretaciji, kao i suvremenom načinu izlaganja, što ga je nalagao raznovrstan i dimenzijama izrazito sitan arheološki materijal.

KLJUČNE RIJEČI: brodolom, pličina Mijoka, istočni Jadran, podvodna arheološka istraživanja, metodologija, izložba, arheološki materijal, eksponati

U Muzeju grada Šibenika 20. prosinca 2018. godine otvorena je izložba „Brodolom Mijoka – probuđena tajna murterskog mora“. Glavni organizator izložbe je Muzej grada Šibenika u suradnji s Hrvatskim restauratorskim zavodom, pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i Grada Šibenika.¹

Brodolom Mijoka otkriven je sedamdesetih godina 20. stoljeća i godinama je sustavno devastiran do prijave arheolozima 2001. godine. Pet arheoloških kampanja istraživanja² iznjedrilo je dragocjen i raznovrstan materijal te dalo brojne informacije o materijalnoj kulturi i životnom stilu na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće. Brod je bio nakrcan mahom luksuznom i dragocjenom robom, od predmeta za svakodnevnu uporabu: pribora za jelo, britvi,

svijećnjaka, ogledala i naočala; ukrasne robe: prstenjem s poludragim kamenjem (sl. 1), koraljnim niskama te češljevima, opremom za vaganje novca i zlata te sofisticiranim instrumentima: džepnim sunčanim satovima od slonovače u pozlaćenim kućištima (sl. 2), tehničkim olovkama i mjedenim lokotima sa šifriranim mehanizmom (sl. 3). Kuriozitet je bila i neobično velika količina raznovrsnog srebrnog i zlatnog novca, koji je u vrijeme potonuća broda već bio izvan optjecaja. Nalazište je stoga datirano na osnovi predmeta s obrtničkim oznakama grada Nuremberga (današnji Nürnberg, Njemačka), a dataciju je potvrdio mali mjedeni model topa s urezanom godinom 1601. (sl. 4). Imajući u vidu vrlo dragocjen teret na relativno malom jedrenjaku bez težeg topništva i opreme u

1. Brodolom Mijoka: brončano prstenje s poludragim kamenjem (fototeka HRZ-a, snimio R. Mosković, 2015.)
Mijoka shipwreck: bronze rings with semi-precious stones (HRZ Photo Archive; R. Mosković, 2015)

2. Brodolom Mijoka: sunčani satovi u pozlaćenim mjedenim kućištima (fototeka HRZ-a, snimio J. Macura, 2014.)
Mijoka shipwreck: sundials in gilded brass housings (HRZ Photo Archive; J. Macura, 2014)

3. Brodolom Mijoka: mjedeni lokoti sa šifriranim mehanizmom (fototeka HRZ-a, snimio R. Mosković, 2016.)
Mijoka shipwreck: brass padlocks with encrypted mechanism (HRZ Photo Archive; R. Mosković, 2016)

4. Brodolom Mijoka: mjedeni model topa s kalupom za izradu kugli (privatna zbirka, snimio J. Macura, 2018.)
Mijoka shipwreck: brass model of a cannon with a mould for making balls (private collection; J. Macura, 2018)

skladu sa strogim pravilima pomorske trgovine toga doba, malo je vjerojatno da je riječ o trgovačkom brodu. Prije bi se moglo govoriti o ostacima lokalne, uskočke brodice potonule s bogatim plijenom.

Izložba edukativnim pristupom, videoprojeksijom i primjenom suvremenog dizajna vodi kroz teme od pronalaska, devastacije i zaštite kulturnog dobra, arheoloških istraživanja i poslijeistraživačkih procesa konzerviranja i restauriranja materijalne građe, povijesnog okvira i prilika na Jadranu u vrijeme potonuća, do trgovine i proizvodnje u velikim renesansnim kulturnim središtima Europe, poput Nuremberga i Venecije tijekom 16. i 17. stoljeća. Širok raspon tema i konteksta uz brojne ekspozite zahtijevao je posebne uvjete izlaganja. Stoga su teme u vezi s interpretacijom nalazišta zajedno s povijesnim okvirom, metodologijom i zaključcima istraživanja

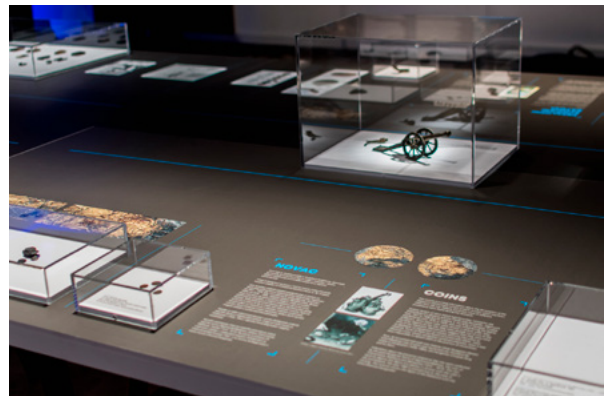
predstavljene na zidnim panoima te odvojeno od tema vezanih uz interpretaciju eksponata (sl. 5 i 6). Tijek i metode podvodnih arheoloških istraživanja na nalazištu posjetitelji su mogli pratiti i putem videoprojeksije postavljene duž cijele površine zida, uranjajući tako u svijet podmorja i atmosferu zahtjevnih radova na morskome dnu (sl. 7 i 8). Dimenzijama izrazito sitan i raznovrstan materijal zahtijevao je specifičan pristup analizi, podjeli i interpretaciji, kao i načinu izlaganja. Zbog malih dimenzija, brojnih oštećenja i fragmentarnosti, izložci bi bili gotovo potpuno nerazumljivi bez pomne analize i podjele te pomoći grafičkog i slikovnog materijala. Zato vitrine nisu osmišljene u klasičnoj samostojećoj formi, nego su ukomponirane u velike stolove na nogarima, koji su se ovisno o obliku i veličini budućih izložbenih prostora mogli preoblikovati i prilagođavati. Pravokutne vitrine

5. i 6. Izložba „Brodolom Mijoka – probuđena tajna murterskog mora“ u Muzeju grada Šibenika (snimio V. Baranović, 2018.)
 “Mijoka Shipwreck – the Awakened Secret of Murter’s Sea” exhibition in the Šibenik City Museum (V. Baranović, 2018)

7. i 8. Izložba „Brodolom Mijoka – probuđena tajna murterskog mora“ u Muzeju grada Šibenika (snimio V. Baranović, 2018.)
 “Mijoka Shipwreck – the Awakened Secret of Murter’s Sea” exhibition in the Šibenik City Museum (V. Baranović, 2018)

9. Brodolom Mijoka: vitrina sa svijećnjacima i škarama za rezanje stijena (snimio V. Baranović, 2018.)
 Mijoka shipwreck: display case with candlesticks and scissors for cutting rocks (V. Baranović, 2018)

10. Izložba „Brodolom Mijoka – probuđena tajna murterskog mora“ u Muzeju grada Šibenika (snimio V. Baranović, 2018.)
 “Mijoka Shipwreck – the Awakened Secret of Murter’s Sea” exhibition in the Šibenik City Museum (V. Baranović, 2018)

od pleksiglasa različitih visina i dimenzija nizale su se u logičnom slijedu prema skupinama eksponata, a svaku je pratilo interpretativno polje s odgovarajućim analitičkim osvrtom i komparativnim ilustracijama (sl. 10). Grupiranje eksponata zasnivalo se na temelju vrste i namjene: od brodske opreme do raznovrsnog tereta

broda, koji se dalje dijelio na cjeline, poput proizvoda za svakodnevnu uporabu, ukrasnih predmeta, staklenih proizvoda, inovativnih i znanstvenih instrumenata, opreme za vaganje, novca, žetona za računanje i drugih databilnih predmeta (sl. 9 i 10). Eksponati su istaknuti i rasvjetom dizajniranom posebno za izložbu i izložbeni

11. Izložba „Brodolom Mijoka – probuđena tajna murterskog mora“ u Muzeju grada Šibenika (snimio V. Baranović, 2018.)
“Mijoka Shipwreck – the Awakened Secret of Murter’s Sea” exhibition in the Šibenik City Museum (V. Baranović, 2018)

12. Maketu uskočkog broda za izložbu je posudio Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja u Rijeci (snimio V. Baranović, 2018.)
Model of an Uskok ship, borrowed for the exhibition from the Maritime and History Museum of the Croatian Littoral, Rijeka (V. Baranović, 2018)

prostor; njome se htjela predočiti tajanstvena atmosfera morskih dubina (sl. 11). U namjeri da se publici što više vizualno približi osnovna tema izložbe – havarija broda, u jednoj od vitrina na stolu stajala je maketa „uskočkog jedrenjaka“, kakav je, prema veličini nalazišta i opremi, mogao biti potonuli brod s Mijoke (sl. 12). Budući da je ta tema posebno zanimljiva mlađoj publici, tijekom trajanja izložbe organizirane su pedagoške radionice

popraćene radnom bilježnicom za djecu školskog uzrasta, a uz to su održana predavanja i gastronomski događaji „Gurmanske čakule“ na temu hrane senjskih uskoka. Nakon Šibenika, izložba je gostovala u Zadru, Jezerima na Murteru, u Dubrovniku i Puli, a svaki novi izložbeni prostor pružio je izložbi novu dimenziju.³ Projekt će biti zaokružen tiskanom publikacijom istoga naziva – „Brodolom Mijoka – probuđena tajna murterskog mora“. ■

Bilješke

1. Autorice izložbe su Vesna Zmaić Kralj (Odjel za podvodnu arheologiju, Služba za arheološku baštinu, HRZ) i Marina Lambaša (Muzej grada Šibenika), a likovni postav osmislio je Ante Filipović Grčić (2FG studio).
2. Zaštitna arheološka istraživanja provedena su u pet kampađa od 2006. do 2012. godine u organizaciji Odjela za podvodnu arheologiju Službe za arheološku baštinu Hrvatskog restauratorskog zavoda i financirana sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

3. U suradnji s Međunarodnim centrom za podvodnu arheologiju, 2019. godine izložba gostuje u crkvi sv. Nikole u Zadru, potom u Kulturno-pastoralnom centru Baganelovica u Jezerima na Murteru, a u 2020. godini izložba gostuje u žitnici Rupe u suradnji s Dubrovačkim muzejima te u Galeriji C8 Arheološkog muzeja Istre.

Summary

Vesna Zmaić Kralj

CONCEPT AND EXHIBITION OF “THE MIJOKA SHIPWRECK: AWAKENED SECRET OF MURTER’S SEA”

The exhibition “The Mijoka Shipwreck: Awakened Secret of Murter’s Sea” was opened on December 20, 2018, at the Šibenik City Museum. It was organised by the Šibenik City Museum in cooperation with the Croatian Conservation Institute, and it was funded by the Ministry of Culture and the City of Šibenik. Using an educational approach, video projections and innovative design, the exhibition told the story of underwater archaeological research and

provided insight into the diverse culture of the 16th and 17th centuries, the production and trade of European craft centres during the Renaissance, and maritime affairs and events on the Adriatic during this period. In addition to numerous museum exhibits, the wide range of topics and contexts required special exhibition conditions, so the interpretation of the site, historical framework, and methodology and conclusions of the research were presented

separately on wall panels. The predominantly small and diverse material required a particular approach to analysis, division and interpretation, as well as the way it was displayed, so the display cases were incorporated into large tables. Along with a group of objects exhibited in a plexiglass display case, there was an interpretive field with an analytical review and comparative illustrations. Emphasis on the objects and their physical presence was also achieved through lighting designed for this exhibition and space. Numerous lectures and workshops, and

a workbook for school-age children, were organized during the exhibition. After Šibenik, the exhibition visited Zadar, Jezera (on the island of Murter), Dubrovnik and Pula, and each new exhibition space gave the exhibition a new dimension.

KEYWORDS: shipwreck, Mijoka shallows, eastern Adriatic, underwater archaeological research, methodology, exhibition, archaeological material, exhibits